

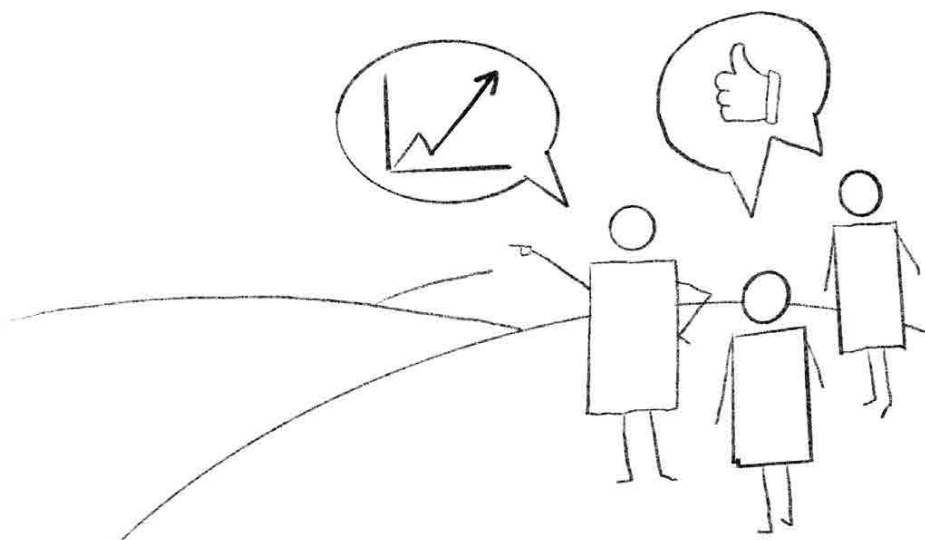
Зміст

<i>Передмова</i>	9
<i>Вступ. Дуже короткий курс постколоніальної теорії в картинках</i>	14
1. Злість	19
2. Сором	57
3. Розгубленість	78
4. Допитливість	117
5. Горювання	158
6. Створення	193
7. Прощення	232
 <i>Післямова</i>	 236
<i>Подяки</i>	237
<i>Додаток</i>	239
<i>Джерела</i>	240
<i>Примітки</i>	249

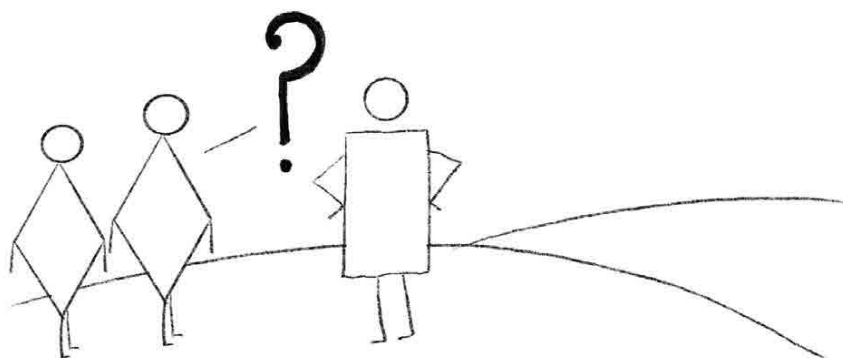
Вступ

Дуже короткий курс постколоніальної теорії в картинках

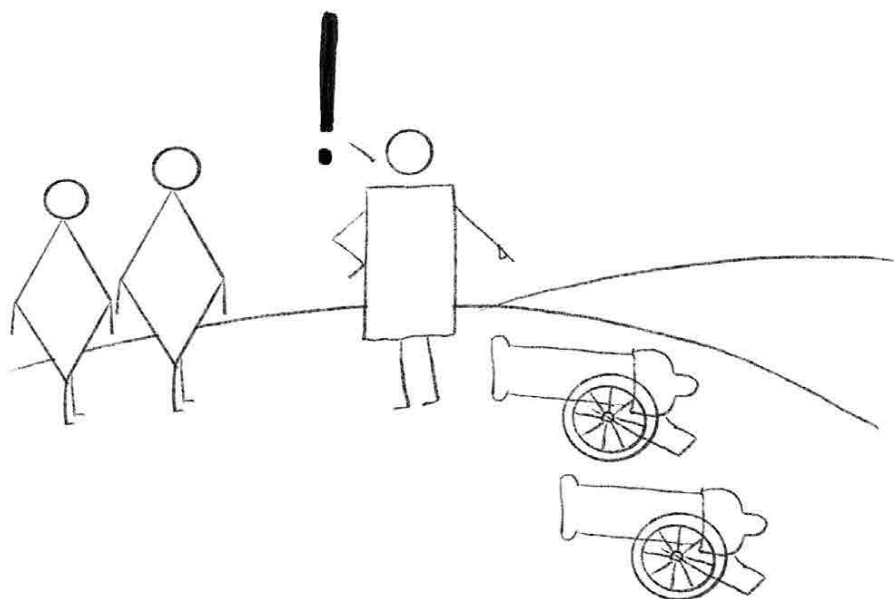
Жила собі спільнота, розвивалась, росла. Аж раптом їй ставало тісно: хотілося більше ресурсів та більше влади. Тоді вона вирішила вирушити «далі».



Там «далі» вони знаходили те, що шукали. А ще — інших людей, які їм заважали. І ці інші люди не хотіли віддавати свій дім, свою землю і ресурси.



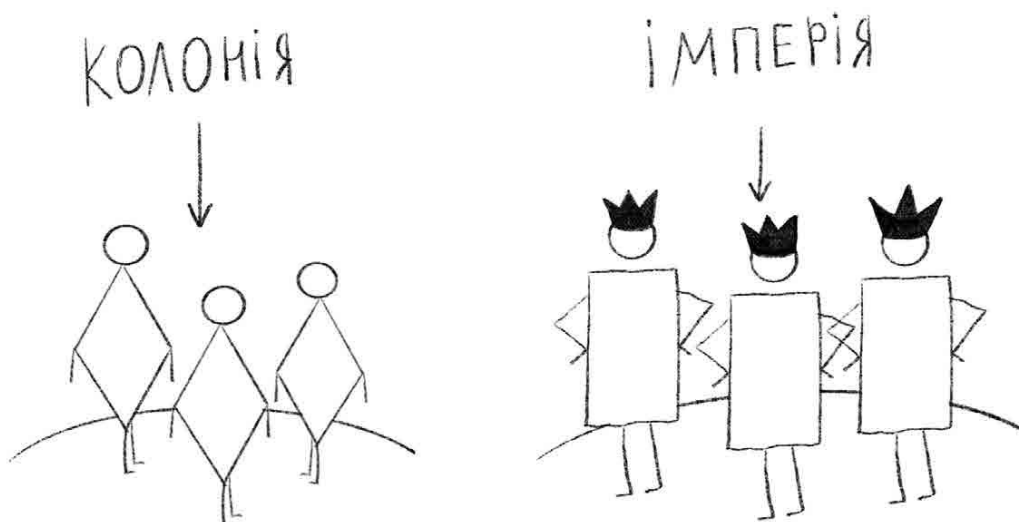
Тоді новоприбула спільнота вдавалася до сили, щоб здобути бажане.



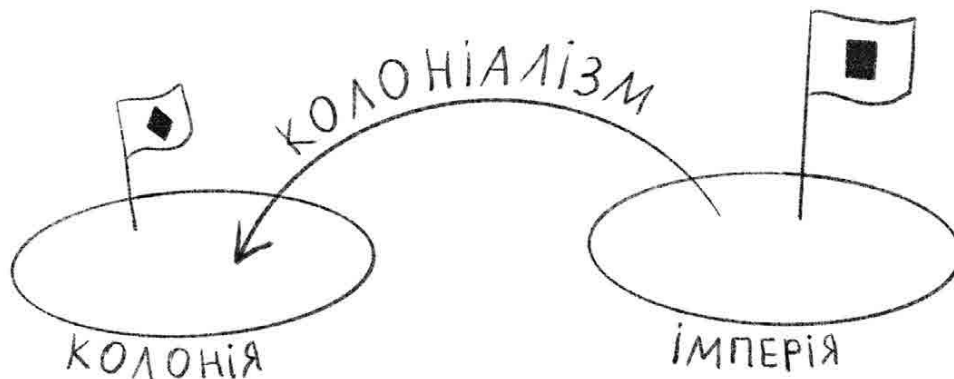
Спільноти, які захоплювали інші території, використовуючи їхні ресурси та людей, нав'язували свої закони та культуру, — це імперії.

Території, які захоплювали без згоди й на яких уже жили люди, — це колонії.

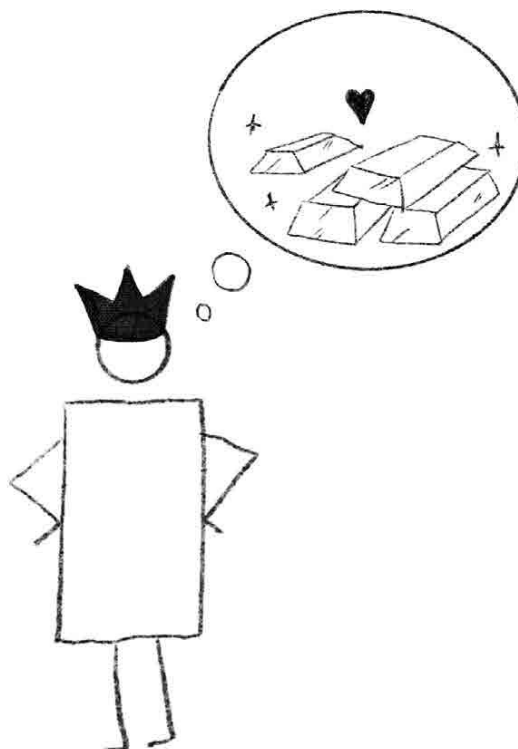
Люди, які проживали на цих територіях, ставали колонізованими.



Політику захоплення і підкорення інших називають колоніалізмом.

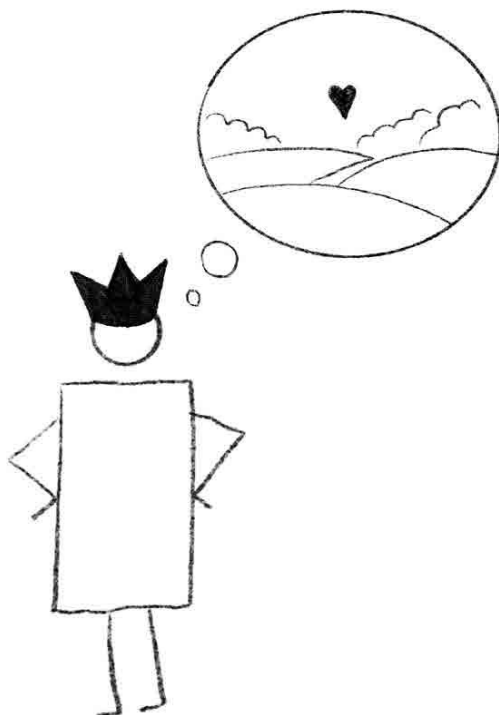


Якщо імперія захоплювала нові землі переважно для видобутку ресурсів, це був експлуатаційний колоніалізм. Колонізатори не переселялися туди масово, а лише керували місцевим населенням.



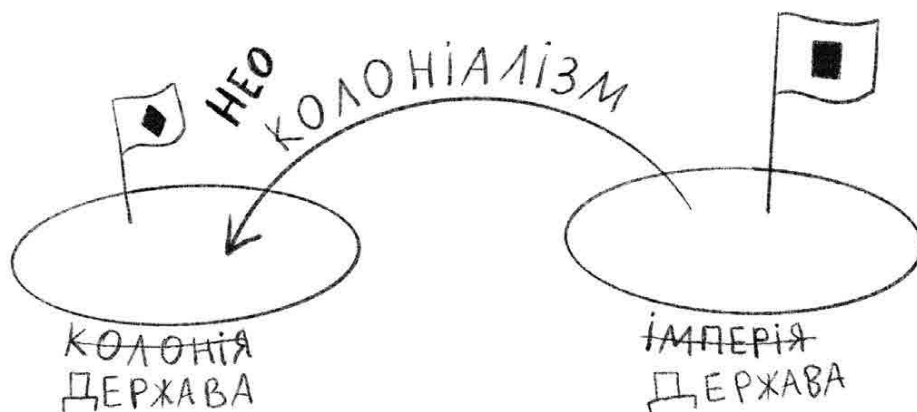
Якщо ж імперія відправляла багато своїх людей, щоб вони селилися на нових територіях для постійного життя, це був

поселенський колоніалізм. Такі поселення створювались як поблизу імперії, так і на дуже далеких землях.

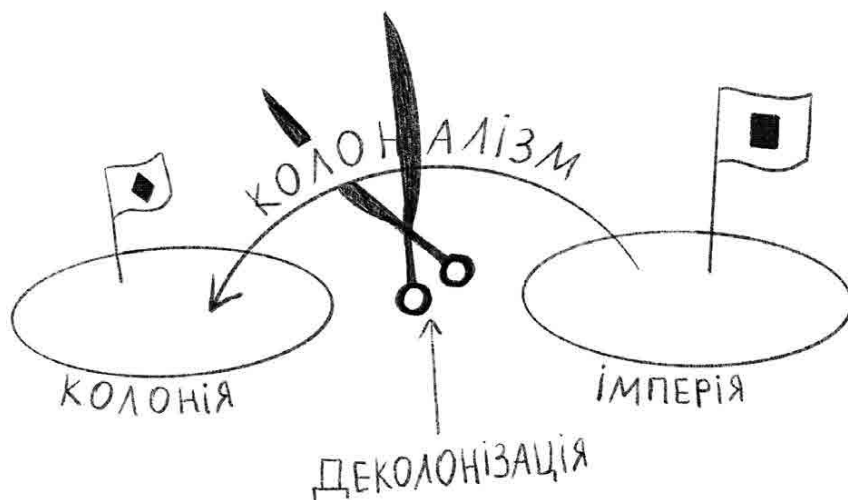


Обидва типи колоніалізму могли відбуватися як далеко (за океаном), так і на сусідніх землях. Місце розташування колонії не визначало її типу — важливо було, з якою метою її створювали.

Іноді колонії ставали «незалежними», але лишались економічно або політично залежними — це називають **неоколоніалізмом**.



А спроба звільнитись називається **деколонізацією**.



1 Злість

Коли я тільки почала цікавитися темою постколоніальних студій, часто дивилась блог одного професора, який на своєму ютуб-каналі розповідав про основні засади цієї тематики. Мені дуже імпонувала його манера подання: він ставив камеру й говорив, без різких склейок та швидкого монтажу. На його сайті була інформація, що він надає платні консультації. Я на ту мить мала стільки запитань, що залюбки вирішила скористатися цією нагодою. Тож ми домовились про дзвінок.

Під час дзвінка в перші хвилини цей професор був трохи стурбованим, поки я пояснювала, чому захотіла звернутися. Він відповів, що думав, ніби йому телефонує його племінниця, бо її звати так само, і не розумів, чому вона пише йому на офіційну пошту, а потім додав: «Але якщо ми вже тут, то продовжуйте». Після цих слів ті 45 хвилин відчувались ще ціннішими.

Активно жестикулюючи, я почала пояснювати всю нашу складну ситуацію: про імперії, які в різний час володіли нами, і те, як політики використовували техніку розділення суспільства, щоб точно мати електорат, і ще багато чого. У кінці монологу я вже очікувала на якийсь діагноз, на якесь рішення: що нам робити? Як деколонізуватися? Поруч із ноутбуком лежав записник, бо я не хотіла втратити жодного цінного слова, які могла почути під час онлайн-зустрічі.

«Розумієте, Маріам, я завжди кажу своїм студентам, які займаються темою деколонізації... — Я активно записую

кожне його слово, намагаючись не пропустити нічого. — ...що основне, що вони мають пам'ятати, коли займаються цією темою, — це... — От зараз я дізнаюся правду, і все стане на свої місця! — Це те, що деколонізація починається з любові...»

«Любові до свого та своїх...» — і в цей момент я відчула, що розплачуся. Щиро кажучи, це не дуже входило до моїх планів, але така проста й водночас логічна відповідь мене ошелешила. Відтоді ця думка не йшла мені з голови.

Деколонізація починається з любові.

Та й справді, все, що я роблю, — це тому, що я хочу, аби мої рідні, близькі, наше суспільство жило, було, існувало, бо я його люблю. В основі всіх моїх дій лежить це просте слово «любов» — воно є головним мотивом. Річ не лише в моралі чи справедливості, не лише в тому, що Україна має перемогти, бо за цим правда і так було б справедливо. Є ще й особистий мотив, який часто керує нашими повсякденними діями: ми любимо своїх близьких і прагнемо зробити для них усе найкраще. Я просто люблю своїх людей і хочу їм допомогти.

Довгий час це було моїм основним поглядом на деколонізацію, що вона починається з любові. Але це змінилось.

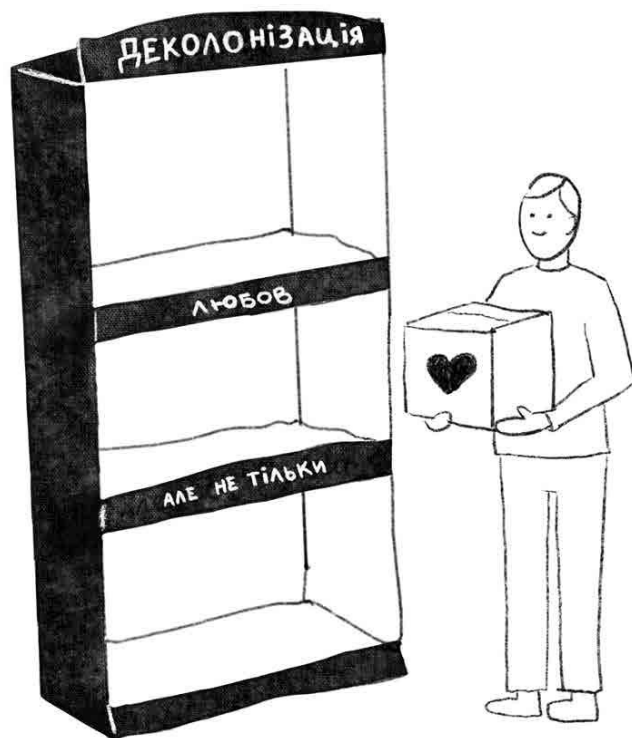
Мої думки про любов та деколонізацію підкріплювались читанням робіт Нгугі ва Тіонг'о, кенійського письменника, роботу якого я конспектувала. Він писав про деколонізацію, про роль мови, однак особливо ніжно — про своїх людей (більше про його творчість ми поговоримо в розділі «Створення»).

Тут, певно, треба описати мій процес читання: зазвичай я читаю дуже повільно. Повільно, бо намагаюся виписати всі потрібні цитати та пояснити їх. Здебільшого я маю в розкладі 30 хвилин після роботи на день для читання та написання конспекту.

У день, коли я дочитувала Нгугі, у мене ще лишився час, 30 хвилин ще не збігли. Наступним у переліку книжок був Фанон та його робота *The Wretched of the Earth* (з англ. — «Прокляття землі»), тож я вирішила не гаяти часу й взялася за неї. Перше, що я прочитала, було:

Деколонізація — це завжди насильницька подія².

Мене це вразило. Це суперечило всім моїм переконанням та думкам до цього. Я зупинилася після першого ж речення та закрила книгу. Аналізуючи деколонізацію та любов до своїх та свого, я забула про те, яку важливу роль відіграє злість у боротьбі за свободу. Те, як Фанон звернув мою увагу на цей недогляд першим же реченням власної книги, мене розсмішило. На ту мить я ідеалістично вважала, що це все лише про любов та кооперацію. Тож цитата Фанона різко нагадала мені, як я помилялася і що це не тільки про це.



Про злість: на імперію

З інтерв'ю: Що ви відчуваєте до росії?

Я просто їхала на роботу з колегою. І ми трошечки поїхали не той дорогою. Ну ми на автопілоті поїхали прямо, а не повернули. Якби ми повернули, то ми були б просто в епіцентрі. А взагалі я колегу набрала, кажу, що поїду маршруткою. Вона каже, що вже вийшла з гаража: «Я тебе заберу». Якби вона мене не забрала, я реально розумію, що мимо цього роддома, мимо епіцентру, коли у нас все це було, я б якраз проїжджала. Я це прекрасно розумію. Я колезі благодарна. І от тоді я не водій машини. Коли вона каже «осьо ручнік, бери», а я кажу, що ми їдемо далі. Я кажу, що ми просто їдемо далі. Ми просто їхали по городу, і все. Ми просто отак їхали, прямо. До цього в нас, у Дніпрі, було гучно, було інколи ночами дуже гучно. Інколи ночами і вікна тремтіли, і жалюзі ходором ходили. Ну то було далеко, а тут, коли ти їдеш і на остановці люди падають на пол, ти повертаєш головою, це зарево, огонь, дим. І я розумію, що вони б'ють просто по городу. От тоді було страшно. І тоді було відчуття ненависті. Тоді з колегою їхали, Новий рік, у всіх свято. Ми на роботі навіть бокала шампанського не випали, ну реально, взагалі не хотілося. Просто взагалі не хотілося нічого. Тоді було страшно. Тоді, да, я родичці мамі пишу: «Я жива», а вони не можуть зрозуміти, що таке, а у мене були такі емоції, я не знала, що мені робити. І я просто розумію, я вижила, все, треба написати, що я вижила, і все.

Комунікуючи на тему війни за кордоном, якоїсь миті помічаєш, що з часом про українців склався певний образ агресивних та не зовсім адекватних людей, які прагнуть помсти. І цю категоричність, звісно ж, засуджують. Особливо критикують категоричність українців щодо всіх росіян та злість навіть на тих, хто виступає проти путіна. Крім того, що українцям доводиться щодня ризикувати власним життям, відчувати постійну загрозу й попри це заробляти гроші. Вочевидь,

нам також треба залишатись кришталево етичними людьми, з великим серцем та добром і підставити інший Крим після того, як росія анексувала один.

Ці слова Фанона дуже влучно пояснюють таке ставлення до українців: «Непохитна відмова від компромісу, ця абсолютна рішучість діяти самостійно скидаються на поведінку тих знедолених, егоцентричних підлітків, які завжди готові боротися до останнього через одне лише слово. Все це бен-тежить західних спостерігачів»³.

Інколи є відчуття, що до нас та нашої позиції ставляться як до підлітків, яких намагаються цензурувати. Проте як розуміти, що наша реакція нормальна? Подруга якось запитала мене: «Як відчутти, де ти борониш свої кордони, а де ти стаєш агресивною та злою?».

Це складне запитання на рівні особистісних стосунків, проте, коли ми говоримо про країни, все стає на свої місця. Ти стаєш агресивною та борониш свої кордони тоді, коли їх порушують. Фізично наші кордони перетнули двічі у ХХІ столітті та незліченну кількість разів до цього. Чи маємо ми право відчувати злість до колишніх імперій через це? Так. Чи можуть відчувати злість наші рідні? Так. Як довго ця злість має тривати? Цього ніхто не знає, але повернення своїх кордонів — це одна з основних необхідних умов для її подолання.

Гадаю, окрім об'єктивної проблеми ставлення до українців та цензурування наших емоцій, варто обговорити й образ злості в культурі. Із самого дитинства ми чуємо з різних джерел про злість лише одне: відчуття злості або злий персонаж завжди асоціюються з чимось поганим. Бути злим — погано. Злитися — погано.

Наче відчувати злість означає бути злою людиною, тобто поганою. Але це емоція, і ми не завжди здатні її контролювати. Часто злість може бути сигналом, що наші кордони порушують. Однак через культурні стереотипи інколи важко

побачити відмінність між агресією та злістю. Гнів (злість) — це внутрішнє переживання суб'єктивної емоції, яке має когнітивні та фізіологічні компоненти. Він відрізняється від агресії, яку можна визначити як поведінкові акти, що завдають тілесної або психічної шкоди іншим⁴. Бути злим та бути агресивним — різні речі. Злість — це про те, що ми відчуваємо до когось іншого або до ситуації, агресія — це про те, що ми робимо відносно когось іншого.



Чи нормально відчувати злість до росії зараз?

Росіяни перетнули наші кордони, змінили наше життя, побут, родинні стосунки, плани на майбутнє та багато іншого. Війна — це повна втрата контролю над власним життям. Тож було б неприродно після всього цього не відчувати злості.

«Аномальна реакція на аномальну ситуацію — це нормальна поведінка». — Віктор Франкл

Під час проведення якісного (серії інтерв'ю з відкритими запитаннями) дослідження з українцями та розмов про їхні емоції мене найбільше вразили слова однієї людини. Вона не